

Univerzitet u Beogradu
Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

V međunarodni naučni skup
Zlatibor 24-27. septembar 2011.

University of Belgrade
Faculty of Special Education and Rehabilitation

5th International Scientific Conference
Zlatibor 24-27. September 2011.

SPECIJALNA EDUKACIJA
I REHABILITACIJA *danas*
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION *today*

zbornik radova
proceedings

UNIVERZITET U BEOGRADU
FAKULTET ZA SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

V međunarodni naučni skup
**SPECIJALNA EDUKACIJA I
REHABILITACIJA DANAS**

Zlatibor, 24-27. septembar 2011.

The Fifth International Scientific Conference
**SPECIAL EDUCATION AND
REHABILITATION TODAY**

Zlatibor, September, 24-27. 2011.

**Zbornik radova
Proceedings**

Beograd, 2011.

Belgrade, 2011

SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY

Zbornik radova
Proceedings

V međunarodni naučni skup
The Fifth International Scientific Conference
Zlatibor, 24-27. septembar 2011.

Izdavač/Publisher:

Univerzitet u Beogradu, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation
Visokog Stevana 2, 11 000 Beograd
www.fasper.bg.ac.rs

Za izdavača/For publisher:

Prof. dr Jasmina Kovačević, dekan

Urednici:

Prof. dr Nenad Glumbić, Doc. dr Vesna Vučinić

Štampa/Printing:

AKADEMIJA

Beograd

Tiraž/Circulation: 300

ISBN

PRIMENA NACIONALNOG PROGRAMA PREVENCIJE SMETNJI U GOVORNO-JEZIČKOM RAZVOJU KOD DECE

Nada Dobrota Davidović¹, Dubravka Šaranović², Jadranka Otašević², Mile Vuković¹,
Nadica Jovanović-Simić¹

¹ Univerzitet u Beogradu, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

² Ministarstvo zdravlja Republike Srbije

Program organizacije ranog otkrivanja i rane intervencije kod govorno-jezičke patologije, zahteva višegodišnju reorganizaciju zdravstvenog sistema, kako bi se problem dece sa smetnjama doveo na nivo svetskih statistika. Oštećenje govora i sluha predstavljaju najčešće oblike psihofizioloških poremećaja. Poremećaji govora javljaju se, kako kod dece sa navedenim oblicima ometenosti, tako i kod dece opšte populacije.

S obzirom na važnost problema, radna grupa Komisije za prevenciju i lečenje psihofizioloških i govornih poremećaja Ministarstva zdravlja Republike Srbije je predložila projekat za izradu nacionalnog programa prevencije psiho-fizioloških i govornih poremećaja. Izradom nacionalnog programa prevencije trebalo bi da se značajno smanji broj dece sa psihofiziološkim i govornim poremećajima. Ovaj Program će omogućiti formiranje Registra dece sa psihofiziološkim poremećajima i govornom patologijom, unaprediti kvalitet života dece i porodica u kojima oni žive, a umanjiti broj dece čija bi patologija bila indikacija za smeštaj u ustanove socijalne zaštite.

Nacionalni program za prevenciju i lečenje psihofizioloških poremećaja je u skladu sa preporukama Svetske zdravstvene organizacije, čiji je cilj rano otkrivanje psihofizioloških poremećaja i govorne patologije, adekvatna dijagnostika i terapija sa ciljem smanjenja frekvencije psihofizioloških i govornih poremećaja i poboljšanja kvaliteta života osoba sa smetnjama u razvoju.

Ključne reči: *prevencija, nacionalni program, govorno-jezička patologija*

UVOD

Psihofiziološki poremećaji i govorna patologija predstavljaju globalni problem, kako u svetu tako i kod nas, kao jednoj od zemalja u tranziciji. Aproksimativno se procenjuje da u svetu ima oko 11% dece sa različitim oblicima psihofizioloških poremećaja, uključujući i govornu patologiju. U našoj zemlji za sada ne postoje precizni epidemiološki podaci o psihofiziološkim i govornim poremećajima, kao ni jedinstven registar dece sa smetnjama u razvoju. Neki podaci, ukazuju na veliku incidencu ove patologije u dečjoj populaciji. Prema podacima Vlade Savezne Republike Jugoslavije iz 2000. godine od tri miliona pregledane dece, 142.700 je imalo neki oblik ometenosti. Od tog broja, 92.000 je bilo sa intelektualnom ometenošću, 30.000 dece sa poremećajima sluha, 15.000 sa poremećajima vida, 3.500 dece sa cerebralnom paralizom, 1.750 sa mišićnom distrofijom i 450 dece sa autizmom (Ministarstvo zdravlja Republike Srbije, 2006).

Program organizacije ranog otkrivanja i rane intervencije psihofizioloških poremećaja i govorne patologije, zahteva višegodišnju reorganizaciju zdravstvenog sistema, kako bi se problem dece sa smetnjama doveo na nivo svetskih statistika (UNESCO, 2008). S obzirom na važnost problema i činjenicu da se u Republici Srbiji godišnje rodi oko 18.000 dece kod

koje se identifikuje neki oblik patoloških stanja pri rođenju, radna grupa Komisije za prevenciju i lečenje psihofizioloških i govornih poremećaja Ministarstva zdravlja Republike Srbije je predložila projekat za izradu nacionalnog programa prevencije psiho-fizioloških i govornih poremećaja (Grupa autora, 2009). Ovaj program treba da omogući skrining psihofizioloških poremećaja i govorne patologije kod dece u našoj zemlji. Izradom i implementacijom Nacionalnog programa preventivne zdravstvene zaštite dece sa psihofiziološkim poremećajima i govornom patologijom značajno bi se smanjio broj dece sa psihofiziološkim poremećajima i govornom patologijom i dostigao broj kao u razvijenim zemljama, a koji se kreće u granicama oko 7% (Ministarstvo zdravlja Republike Srbije, 2003).

Ovaj Program će omogućiti formiranje Registra dece sa psihofiziološkim poremećajima i govornom patologijom, unaprediti kvalitet života dece i porodica u kojima oni žive, a umanjiti broj dece čija bi patologija bila indikacija za smeštaj u ustanove socijalne zaštite (Mašović, 1981).

PSIHOFIZIOLOŠKI POREMEĆAJI I GOVORNA PATOLOGIJA, MOGUĆI UZROCI I PREVENCIJA

Izradom nacionalnog programa prevencije trebalo bi da se značajno smanji broj dece sa psihofiziološkim i govornim poremećajima. Jedna od preventivnih mera jeste rano otkrivanje, blagovremena dijagnostika i tretman dece sa smetnjama u razvoju (Vlada Republike Srbije, 2004). Prioritetni problemi koji ukazuju na neophodnost primene posebnog programa su: visoka stopa incidencije patoloških stanja pri rođenju, neblagovremeno otkrivanje psihofizioloških i govornih poremećaja, nedovoljna informisanost roditelja o merama prevencije i ranog prepoznavanja smetnji u razvoju i nizak obuhvat ciljne populacije dece sa smetnjama u razvoju u redovim sistematskim pregledima.

CILJEVI NACIONALNOG PROGRAMA

Opšti cilj programa je prevencija psihofizioloških i govornih poremećaja kod dece u Republici Srbiji, a iz njega prizilaze i specifični ciljevi, a to su: podizanje svesti roditelja o značaju redovnih pregleda dece i ranog otkrivanja smetnji u razvoju, obezbeđivanje podrške nacionalnom programu na državnom nivou, definisanje uloge ustanova na svim nivoima zdravstvene zaštite u prevenciji i lečenju psihofizioloških poremećaja i govorne patologije (Vlada Republike Srbije, 2009).

Prevencija psihofizioloških poremećaja i govorne patologije obuhvata skup aktivnosti među kojima centralno mesto zauzima Nacionalni program organizovanog skrininga. Nacionalni program sprovodi se na teritoriji Republike Srbije u vidu organizovanog decentralizovanog programa, uz saradnju sa RSK (Vlada Republike Srbije, 2009). RSK ima stručno konsultantsku ulogu u sprovođenju i praćenju aktivnosti Nacionalnog programa, ocenjuje ispunjavanje uslova za formiranje referentnog Centra za procenu dece sa psihofiziološkim poremećajima i govornom patologijom, koji bi organizaciono pripadao Zavodu za psihofiziološke poremećaje i govornu patologiju „prof.dr Cvetko Brajović“ u Beogradu. Ministarstvo zdravlja formira Centar za procenu dece sa smetnjama u razvoju i to odeljenje za istraživanje i razvoj sluha i govora pri Zavodu za psihofiziološke poremećaje i govornu patologiju.

Institut za javno zdravlje „Dr Milan Jovanović Batut“ koordiniše aktivnosti instituta i zavoda za javno zdravlje koji su uključeni u Nacionalni program. Informacioni sistem ove ustanove obezbeđuje informatičku podršku u sprovođenju Nacionalnog programa u smislu prikupljanja podataka iz okružnih instituta/zavoda u elektronskoj formi.

Svi podaci o novootkrivenim slučajevima psihofizioloških poremećaja i govorne patologije u toku sprovođenja organizovanog skrininga se redovno dostavljaju Centru za kontrolu i prevenciju nezaraznih bolesti radi ažuriranja baze podataka Centralnog registra za smetnje u razvoju. Inštituti, odnosno zavodi za javno zdravlje opredeljuju predstavnika (epidemiolog, specijalista socijalne medicine) zaduženog za sprovođenje Nacionalnog programa skrininga psihofizioloških poremećaja i govorne patologije na teritoriji okruga za koju su osnovani. Odabrani predstavnik učestvuje u izradi operativnog plana doma zdravlja, obavlja stručne konsultacije za potrebe sprovođenja organizovanog skrininga, obrađuje podatke iz periodičnih izveštaja o obavljenim aktivnostima iz programa skrininga i podatke o otkrivenim psihofiziološkim poremećajima i govornom patologijom koje dobija iz regionalnih medicinskih centara i domova zdravlja i izrađuje izveštaje za teritoriju okruga.

Dom zdravlja pokreće, organizuje i sprovodi Nacionalni program na teritoriji opštine koju pokriva. Grupa za koordinaciju skrininga doma zdravlja pre otpočinjanja skrininga izrađuje operativni plan – plan aktivnosti za svoj dom zdravlja. Među ovim postupcima su: precizan način dostavljanja poziva, način zakazivanja pregleda, organizacija testiranja, mesto sprovođenja pedijatrijskog i logopedskog pregleda i saopštavanje rezultata. Osoba odgovorna za vođenje baze podataka, imenovana od strane Grupe za koordinaciju skrininga, dostavlja okružnom inštitutu-zavodu za javno zdravlje setove podataka iz programa skrininga u elektronskom obliku, jednom mesečno.

Skrining program se sprovodi na teritoriji Republike Srbije u vidu organizovanog decentralizovanog programa. Skrining programom obuhvataju se deca od 0 do 7 godina. Ciljna grupa identifikuje se preko baze jedinstvenih matičnih brojeva i liste osiguranika Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje. Skrining se vrši na rođenju i svakih šest meseci do treće godine života, a zatim jednom godišnje do sedme godine. Za primenu skrininga neophodna je edukacija zdravstvenih radnika i zdravstvenih saradnika, kao i informisanje, edukacija, komunikacija i socijalna mobilizacija u okviru šireg društvenog okruženja.

Da bi ceo postupak imao punu vrednost i dao pravi rezultat potrebno je definisati jasne nadležnosti različitih nivoa zdravstvene zaštite kao i komunikacione kanale uz punu pažnju da procedura bude za pacijenta i njegovog pratioca jednostavna i razumljiva. Ona podrazumeva saopštavanje svih mogućnosti lečenja i ishoda i dobijanje informisanog pristanka roditelja za dalji tretman, kao i omogućavanje postavljanje pitanja od strane roditelja u svakoj fazi dijagnostike i terapije (Hilton, 1995). Treba napomenuti, da pored zakonskih regulativa, koje su neophodne za ostvarenje navedenog, potrebni su i povoljni uslovi za realizaciju, što podrazumeva dobru informisanost društva, promenu negativnih stavova i interakciju tih osoba sa društvenom zajednicom (Ministarstvo zdravlja, Republike Srbije, 2006).

ZAKLJUČCI

U razvijenim zemljama prevencija je na prvom mestu, dok je proces rehabilitacije različito uređen i međusobno se razlikuje (Mašović, 1981). Iz svega rečenog proizilaze zaključci:

1. Zdravstveni sistem treba da prepozna u narednom periodu značaj prevencije kao osnov za značajno smanjenje dece sa smetnjama u razvoju.
2. Ukoliko se smetnje pojave učiniti sve da se one što manje ispolje.
3. Deca sa smetnjama u razvoju treba da budu višetruka briga ne samo Ministarstva zdravlja već i Ministarstva prosvete kao i Ministarstva za socijalna pitanja.
4. Tržište rada trebalo bi da obezbedi znatno veće olakšice poslodavcima, koji zapošljavaju osobe sa ometenošću.

5. Radi boljeg i efikasnijeg rešavanja problema dece sa smetnjama u razvoju neophodna je kontinuirana edukacija zdravstvenih radnika, zdravstvenih saradnika, nastavnika, vaspitača, socijalnih radnika kao i svih onih koji su u neposrednoj blizini ove dece.

LITERATURA

1. Grupa autora, (2009). Studija zdravstvenog stanja i zdravstvene zaštite žena, dece i omladine u Republici Srbiji 1991-2007, Institut za zaštitu zdravlja majke i deteta Srbije "Dr Vukan Čupić", Novi Beograd.
2. Hilton, D. (1995). Savetovanje roditelja hronično obolele dece ometene u razvoju, Institut za mentalno zdravlje, Beograd.
3. Mašović, S. (1981). Iskustva nekih evropskih zemalja u integraciji dece sa smetnjama u razvoju, Defektološka teorija i praksa 1., Društvo defektologa Jugoslavije, Beograd, 76-81.
4. Ministarstvo omladine i sporta Republike Srbije, (2008). Nacionalna strategija za mlade.
5. Ministarstvo zdravlja Republike Srbije, (2003). Bolje zdravlje za sve u trećem milenijumu, Beograd.
6. Ministarstvo zdravlja Republike Srbije, (2006). Istraživanje zdravlja stanovnika Republike Srbije, Beograd.
7. Ministarstvo zdravlja Republike Srbije, (2006). Strategija za razvoj i zdravlje mladih, Beograd.
7. UNESCO, (2008). Outcomes and Trends in Inclusive Education at Regional and Interregional Levels: Issues and Challenges, International Conference on Education Preparatory Workshops, UNESCO, Geneva.
8. Vlada Republike Srbije, (2009). Uredba o Nacionalnom programu prevencije zdravstvene zaštite dece sa psihofiziološkim poremećajima i govornom patologijom, Sl. glasnik.
9. Vlada Republike Srbije (2004). Nacionalni plan akcije za decu, Beograd.

NATIONAL PROGRAM OF PREVENTION OF DISORDER IN SPEECH AND LANGUAGE DEVELOPMENT IN CHILDREN

Nada Dobrota Davidović¹, Dubravka Šaranović², Jadranka Otašević², Mile Vuković¹,
Nadica Jovanović-Simić¹

¹ University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation

² Ministry of Health of the Republic of Serbia

Program of organization of early detection and early intervention in speech-language pathology requires a multi-year restructuring of the health system so the problem of children with disorders could reach world statistics level. Impairment of speech and hearing are the most common forms of psycho-physiological disorders. Speech disorders - are occurring in children with these forms of disability, as well as in children of the general population.

Considering the importance of problem, a working group of the Commission for the prevention and treatment of speech disorders and psycho physiological Serbian Ministry of Health has proposed a project to develop a national program prevention of psycho-physiological and speech disorders. Study of a national prevention program should significantly reduce the number of children with psycho-physiological and speech disorders. This program will create a register of children with psycho physiological disorders and speech pathology, improved quality of life of children and families where they live, and reduce the number of children whose pathology was the indication for placement in institutions of social care.

National Program for prevention and treatment of psycho physiological disorders in accordance with the recommendations of the World Health Organization, aimed at early detection of psycho physiological disorders and speech pathology, diagnosis and appropriate therapy to reduce the frequency of psycho physiological disorders and speech and improves the quality of life for people with development disorders.

Key words: prevention, national program, speech-language pathology